

ÁRTÉRI ERDŐ

A Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság működési területének délkeleti sarkában található a különleges – szláv és török – nevű Béda-Karapanca. Földrajza rendkívül változatos, megmutatva az Alföld egy kis szegletét, a Duna vadregényes ártéri világát, a Baranyai-dombság szelíd lankáit és a Karasica-patak karakteres völgyét. A terület változatossága már a legkorábbi időkben is felkeltette az emberek érdeklődését: régészeti leletek igazolják, hogy a terület a bronzkor óta folyamatosan lakott volt.

Dunaszekcső Várhegy nevű részén bronzkori leletek kerültek elő, ismertségét mégis a római korban épült erődnek, „Lugio-Florentiá”-nak köszönheti. „Lugio” vagy későbbi nevén „Florentia” a Duna menti „Limes” erődrendszer egyik fontos része volt, ahonnan szemmel tartható volt a Duna bal partján kezdődő Barbaricum. A hatalmas erődrendszerhez polgári városrész is csatlakozott. Leghíresebb régészeti lelete az 1974-ben előkerül, feltételezhetően a Kr. u. 2. században készített, másfélszeres életnagyságú, bronzból öntött Marcus Aurelius-portré. A Duna túlsó partján még ma is megfigyelhető az egykori ellenerőd, a Contra-Florentiam. A kéttornyos ellenerőd, maradványai alacsony vízálláskor emelkednek ki a vízből: az 59 × 85 méter alapterületű ellenerőd talán hadikikötő is volt. Innen indult ki egy út a mai Szegeden át a Maros mentén Dacia provincia felé. Kiemelt régészeti jelentősége van a Kölked mellett található „Feketekapu” néven ismert lelőhelynek, mely a Duna egykori ága mellett, egy római kori főút mentén helyezkedett el – mintegy 9 hektáros, a 6. század közepétől a késő avar kor végéig lakott település volt. A feltártság mértéke és a leletanyag egyedülálló a Kárpát-medencében. Területünkön a középkor legjelentősebb leletei és lelőhelye(i) a mohácsi csatához köthetőek. A Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság által üzemeltetett Mohácsi Nemzeti Emlékhely méltó módon mutatja be a csata történetét, és ad lehetőséget a kegyelet lerovására a csatában elhunytak emlékére.

NAGY KÓCSAG

BELSŐ-BÉDA

A vízjárta táj

A terület csaknem közepét észak–déli irányban átszelő Duna folyam a kezdetek óta kiemelt szereppel bír. A korábban állandóan változó Dunának és völgyének lenyomata ma is tetten érhető a Mohácsi-sziget geográfiájában és madártávlatból szemlélt felszínén. Az itt található homokos talajok és a messziről talán síknak és sivárnak tűnő felszín egyértelmű jele az egykor állandóan kanyargó folyónak. A visszamaradt és lefűződött korabeli holtágak mára tavakká szelídültek, és oázisként szolgálnak az élővilágnak. A korábban hatalmas kiterjedésű ártéri világnak napjainkra már csak lenyomata maradt néhány nagyobb erdőtömb és a töltések közé kényszerített hullámtér képében. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy Béda-Karapanca Duna menti része – bár rendelkezik minden mástól eltérő sajátosságokkal – nem önálló szigetként értelmezendő, hanem a folyó felsőbb szakaszán található Gemencsel és az alsóbb szakaszon elhelyezkedő horvátországi Kopácsiréttel, illetve a szerbiai Felső-Dunamelléki Rezervátummal alkot egy egységet, jelent élőhelyet.

Egyik legfontosabb természeti értékünknek az egymásba – sokszor észrevétlenül – átalakuló, egybefolyó ártéri társulásokat tekintjük, melyek természetszerű állományai már csak töredékesen lelhetőek fel. A bokorfűzes társulások közvetlenül a folyó mellett alakulnak ki, ahol a frissen szá-

razra kerülő homokos talaj a gyorsan csírázó és növekvő cserjemeretű fűzféléknek (csigolyafűz, mandulalevelű fűz) kedvező életfeltételeket biztosít. A folyó közelsége egyben azt is jelenti, hogy rendszeresen, tartósan – akár fél évre is – víz alá kerülnek ezek az élőhelyek. A folyótól távolodva találjuk a puhafás ligeterdőket, melynek uralkodó fajfajai a fehér nyár, a fekete nyár és a fehér fűz. Az elöntés még itt is gyakori, ugyanakkor rövidebb ideig tart (3-4 hónap). Az öntéstalajokon kialakuló puhafás – más néven fűz-nyár – ligeterdő fajgazdagabb élőhely, ahol már megjelenik a cserjeszint a benne uralkodó veresgyűrű sommal. A nagy csalán, a hamvas szeder és a különböző sásfélék jellemző fajai a társulásnak. A magasabb térszinteket elfoglaló keményfás ligeterdőket alkotó fő fajfajok a kocsányos tölgy, a vénic szil és a magyar kőris. A tölgy-kőris-szil ligeterdők elöntése 2-3 hétnél nem tart tovább. A legfajgazdagabb ártéri erdei élőhelyeket jelenti többszintes erdővel, komolyabb cserjeszinttel és gazdag lágyszárúsínttel. Ezek az élőhelyek a folyószabályozás következtében jellemzően az árvízvédelmi töltések mentett oldalára kerültek.

A cserjék különleges világában a fekete galagonya kitűnik az ártéri fajok közül. Kitűnően alkalmazkodott a változatos ártéri feltételekhez, igényli a magas talajvizet, és elviseli az akár többhetes elöntéseket is. Bizonyítottan csak a Duna magyarországi alsó szakaszán (a Csepel-szigettől

KENUZÁS A KÜLSŐ-BÉDÁN

BARNA KÁNYA

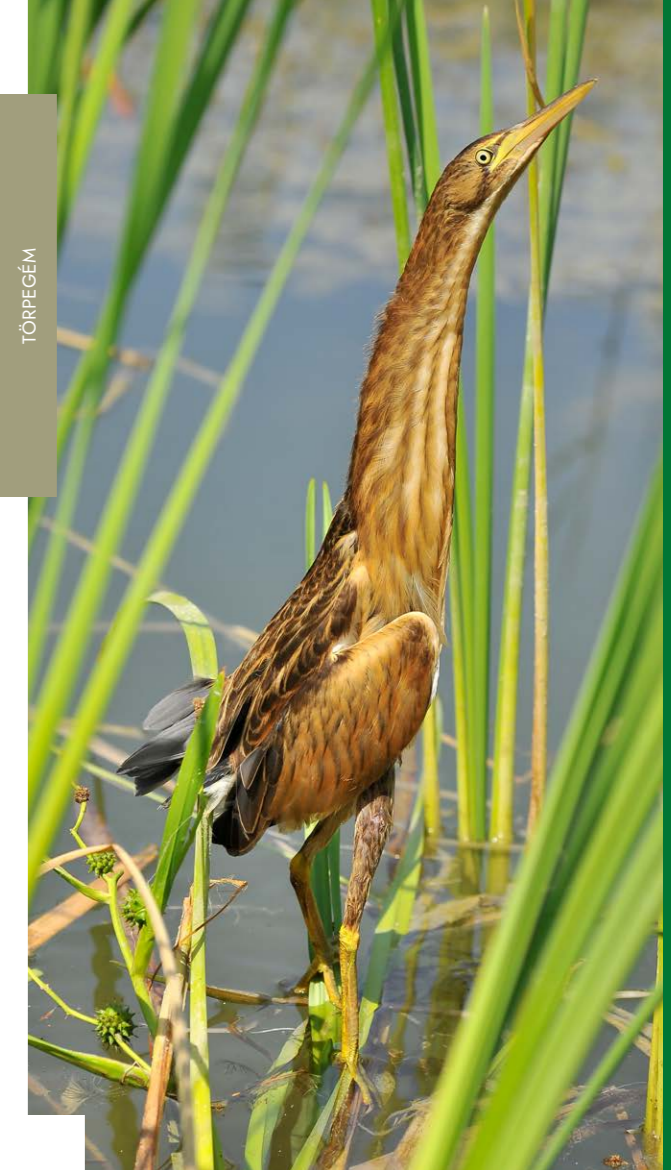
délre) és a horvátországi Dráva-szakaszon él. Mindezek miatt hazánkban fokozottan védett a gyönyörű fényes fekete termésekkel büszkélkedő faj. A terület dombsági részén a foltokban megmaradt különböző természetszerű kocsánytalantölgyes-társulások, valamint a hagyományos gazdálkodás nyomán kialakult gyepes élőhelyek jelentik a kiemelkedő természeti értéket a bennük megtalálható megannyi védett állat- és növényfajjal. A dombok között csordogáló, észak–déli lefutású patak völgyek nyújtják a vizes élőhelyekhez kötődő fajok megmaradásának utolsó lehetőségét.

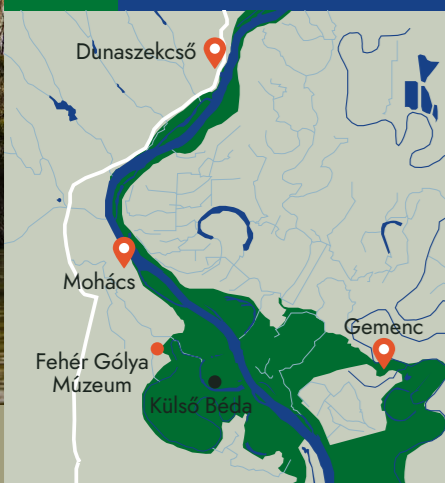
Béda-Karapanca madárvilága

Mindezek mellett kiemelkedő értéket képviselnek a még meglévő szigetek és zátonyok, melyek alapvetően határozzák meg a Duna ezen szakaszának arcát, akárcsak a már különlegességnek számító kövezések nélküli „szakadó partszakaszok”, melyek egykor általánosak voltak mindenfelé. A múlt gazdag természeti kincseiből még itt maradt a rétisasok és fekete gólyák fészkelőállománya. Mindkét faj zavarásmentes környezetet és bőséges táplálékínálatot igényel. A rétisas hazánk legnagyobb testű ragadozó madara, mely táplálékát elsősorban az ártéri területen találja, hatalmas méretű fészkeit a háborítatlan helyek kiemelkedő faegyedeire építi. Az öreg madarak már a tél elején párba állnak, és feltatarozzák a fészket.

Jellegzetes nászrepülésüket, melynek során karmaikkal összekapaszkodnak, és egy hatalmas tollas labdaként hömpölyögnek a magasból lefelé, gyakran lehet látni a tél elején. A fiókák hosszú fejlődési ideje miatt a tojók korán – akár január-február táján – lerakja tojásait, melyekből 1-2 fióka kel ki (különleges években akár 3 is). A szülők szorgalmasan hordják a – jórészt halakból és vízi szárnyasokból álló – táplálékot: a fiókák a fészket június tájékán

TÖRPEGÉM

Szöveg: Omacht Zoltán, Sztellik Endre
Fotók: AÖFK, Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság fotóarchívuma
Címlapfotó: Kalmár Lajos
Felelős kiadó: Závoczy Szabolcs igazgató
 DUNA-DRÁVA NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG
 7625 Pécs, Tettye tér 9.
 Tel.: +36 (72) 517-200
 www.ddnp.hu
 E-mail: dunadrava@ddnp.hu

Nyomdai előkészítés és nyomtatás: Redboxcom Kft.
 Pécs, 2021.

SZÉCHENYI 2020

hagyják el. A rétisas a kóborlómadarak közé tartozik, azaz télen sem vándorol dél felé, hanem táplálék után kutatva hatalmas területeket jár be. Az idősebb madarak hűek a fészkekhez, egész évben tartják a revírüket. Az afrikai telelőhelyéről áprilisban visszatérő fekete gólya táplálékát szintén az ártéren keresi, és fészkelőhelyül a zavartalan foltokat választja. Béda a vízimadarak paradicsoma: előfordul itt a törpe-, a vörösgém és a nagy kócsag is. A szakadó partszakaszokon fészkel a színes jégmadár.

MOCSÁRI TEKNŐS

Halak, kétélűek, hüllők, rovarok és denevérek

A mögöttünk hagyott három évszázadban nemcsak a táj, hanem a benne élő fajok összetétele is drámaian megváltozott. Egyes fajok olyan mértékben ritkultak meg, hogy ma már természetvédelmi oltalom illeti őket. Különleges helyet foglalnak el e tekintetben a halak, hiszen közvetlenül nem tudjuk őket megfigyelni, csak horgászsákmányként és a kutatók hálóiban bukkannak fel. A leánykoncér nagyon megritkult halfajok, mely a sebesen áramló dunai

szakaszokat kedveli. Az utóbbi időben – természetvédelmi élőhely-rehabilitációs programoknak köszönhetően – ismét megtalálható a Duna magyarországi alsó szakaszán. Az ártérre jellemző, korábban tömegesnek számító halfajok közül a réti csík – ami az akár időszakosan ki is száradó mocsaras élőhelyek jellegzetes faja – szintén természetvédelmi oltalmat élvez. Az oxigénszegény időszakokat béllégzése segítségével vészeli át. Régen a halászokon belül külön csikászok foglalkoztak felkutatásával. Közkedvelt eledelnek számított olyannyira, hogy a csíkos káposzta kedvéért Krúdy Gyula Szindbádja a Nyírségbe is elutazott.

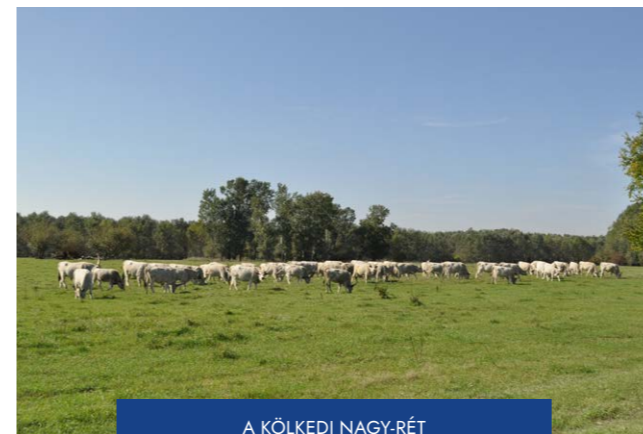
Béda-Karapanca hulló- és kétélűfaunája változatos és gazdag. Valamennyi siklófajt megfigyelhetjük a térségben, csakúgy, mint a mocsári teknős napozó példányait valamelyik víztest mellett. A szárazabb területek gyors mozgású, apró ragadozói a gyíkok. Kiemelt természetvédelmi értéket képvisel a rendkívül ritka, fokozottan védett haragos sikló, melynek elszigetelt, kicsiny állományát találjuk a Duna és a Baranyai-dombság találkozásánál. A kora márciusi időszakban megjelennek az első békák, de csak májustól tölti be hangjuk mindent túlharsogva az éjszakát. Különösen fontos szerepet töltenek be, hiszen ritkítják a gyötrő szúnyogok hatalmas tömegét, és egyúttal táplálékot jelentenek sok ragadozónak.

BOKI-DUNA – HALÁSZATI BEMUTATÓ

A szúnyogok gyérítésében az éjjel aktív denevérek is hatalmas szereppel bírnak, hiszen egyedenként közel 1000 szúnyogot fogyasztanak éjszakánként. Az ártér öreg, odvas fái kiváló éjszakázóhelyet jelentenek számukra, ahonnan napnyugtakor indulnak vadászatra. Magyarországon valamennyi denevér természetvédelmi oltalom alatt áll.

Az ártér különleges értéke a fokozottan védett remetebogár, mely korábbi általános elterjedése helyett ma már igen ritka. Életének nagy részét korhadó, megfelelő nedvességtartalmú fákban – jellemzően fehér fűzben – tölti. A párási időszak alatt jellegzetes, erős sárgabarackos illata akkor is elárulja a hímet, ha nem kerül a szemünk elé.

A KÖLKEDI NAGY-RÉT

Ökoturisztikai lehetőségek

Az ártéri táj és a természeti értékek megismerésének legautentikusabb lehetősége a szakvezetéssel megejtett kenu túra a Külső-Béda-holtágon.

A Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság által kialakított és karbantartott Nagypartosi tanösvény a Mohácstól délre található Kölked község határában található „Tojta” indulópontról a hullámtéren vezet végig a látogatókat a Duna szakadópartjáig, információt adva az ártéri életről és az

ártér természeti értékeiről. A térséget érintik az EuroVelo 6-os és 13-as jelzésű kerékpáros túraútvonalak, továbbá a Három folyó kerékpáros túraútvonal, melyek lehetőséget biztosítanak a táj csendes, nyugodt és testközelű felfedezésére.

A Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság Boki-Duna halászi bemutató területén a hagyományos ártéri halászat tárgyi kultúrájának, halászi módszereinek és a kapcsolódó néprajzi érdekességeknek megismerésére nyílik lehetőség vezetett túra segítségével.

A Kölkeden található Fehér Gólya Múzeum ökoturisztikai és környezeti nevelési programokkal várja látogatóit. A hazánkban mindenki által szeretett – és számos művészeti alkotásban is megjelenő – madár vezérmotívumként vezet végig a kiállításon az érdeklődőket. A faj teljes megismerése mellett a hallgatóság ismereteket szerezhet a terület élővilágának érdekes tagjairól, a tágabb környezet és annak természeti értékeiről, a tájban korábban és a jelenben élő emberekről is. Elhivatott kollégáink vállalják a különböző korosztályú gyerekek életkoruknak megfelelő foglalkoztatását is.

TÚRA A NAGY-RÉTEN

Béda-Karapanca

